

جهانی شدن

(مباحث، دیدگاه‌ها، ابعاد، آثار و پیامدها)

مؤلفان:

مهراد بر فرازی:

عضو هیئت علمی دانشکده آزاد اسلامی واحد لارستان

احمد سرمد:

کارشناس ارشد حقوق جزاء و جرم‌شناسی از دانشگاه آزاد اسلامی

واحد خوراسگان (اصفهان)

محمد حسن بهبودی:

دانشجوی دکتری مدیریت دولتی واحد علوم و تحقیقات اصفهان

مرکز ملی جهانی شدن

۱۳۹۳

فهرست نویسی پیش از انتشار

سرشناسه	: سرفرازی، مهرزاد، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: جهانی شدن (مفاهیم، دیدگاه ها، ابعاد، آثار و پیامدها) / مؤلفان مهرزاد سرفرازی، احمد خرمی، محمدحسن بهبودی.
مشخصات نشر	: تهران: مرکز ملی مطالعات جهانی شدن، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری	: ۲۷۵ ص.
شابک	: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۹۹۴-۵-۴
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت:	: کتابنامه ص. [۲۶۵] - ۲۷۵ .
موضوع	: جهانی شدن
شناسه افزوده	: خرمی، احمد، ۱۳۵۲ -
شناسه افزوده	: بهبودی، محمدحسن، ۱۳۵۸ -
شناسه افزوده	: مرکز ملی مطالعات جهانی شدن
ردم بندی	: ۱۳۹۳ ج ۳۶ / س ۱۳۱۸ / ZJ
رده بندی یویی	: ۳۰۳/۴۸۲
شماره کتابخانه ملی	: ۳۴۲۱۰۴۲

مرکز ملی جهانی شدن

جهانی شدن (مفاهیم، دیدگاه ها، ابعاد، آثار و پیامدها)

مؤلفان: مهرزاد سرفرازی، احمد خرمی، محمدحسن بهبودی

نوبت چاپ: اول

تاریخ انتشار: ۱۳۹۳

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

ناشر: انتشارات مرکز ملی جهانی شدن

چاپ و صحافی: شرکت ایران چاپ

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۹۹۴-۵-۴

قیمت: ۲۲۰۰۰۰ ریال

همه حقوق مادی و معنوی این اثر برای ناشر محفوظ است.

استفاده از مطالب با ذکر مأخذ بلا مانع است.

نشانی ناشر: تهران، سعادت آباد، خیابان هجدهم، پلاک ۱۷

دورنگار: ۲۲۰۷۰۸۷۷

تلفن: ۲۲۰۷۰۸۷۷

پیشگفتار

جهان امروز عصر دانایی و فناوری لقب گرفته است. در این فرآیند، کشوری قویتر است که دانش بیشتر تولید کند و به اطلاعات بیشتری دسترسی داشته باشد. این آگاهی و دانش به نوبه خود به نگرانی روزآمدی و قابل دسترس بودن در کمترین زمان ممکن برخوردار باشد.

در دنیای پیچیده ی کنونی، دانش و اطلاعات نه تنها با سرعت شگفت انگیزی تولید می شود بلکه با همان سرعت نیز گم می شود. در نتیجه، اندک تردید هر محققى در روزآمد کردن دانش و آگاهی خود و دستیابی سریع به اطلاعات تخصصی مورد نیاز، باعث فرسنگ ها فاصله وی از قافله پرستاب علم می گردد.

در این رهگذر، جهانی شدن باعث شده است تا افراد جامعه جهانی بیش از پیش به اطلاعات، آگاهی و دانش احساس نیاز کنند و به آن به جامعه بشری به سوی جامعه معرفتی در حال حرکت است که در آن تمامی مسائل بر اساس دانش و اطلاعات شکل می گیرد. عصر جهانی شدن ضمن برجسته ساختن نقش و اهمیت آگاهی و دانش موجبات تسهیل جریان اطلاعات را فراتر از مرزهای جغرافیایی فراهم آورده است. ازاین رو است که جهانی شدن در چند دهه ی اخیر به تفکر، روان، دولتمردان و سیاستگذاران را به خود جلب کرده و در باره آن کتب و مقالات فراوانی به رشته تحریر در آمده است. همایش های زیادی درباره ابعاد و پیامدهای این پدیده در اقصی نقاط جهان برگزار گردیده و در محافل سیاسی و علمی بین المللی بدان پرداخته شده است. اهمیت موضوع، گستره ی همه جانبه آن و تأثیرات شگرفی که بر ابعاد مختلف زندگی در دنیای معاصر داشته است و دارد، ایجاب می کند که این

موضوع از جهات مختلف بررسی و واکاوی شود.

مرکز ملی مطالعات جهانی شدن در راستای انجام رسالت و مأموریت خویش مبنی بر ایجاد درک جامع و صحیح از روند جهانی شدن و فرصت‌ها و چالش‌های این پدیده و فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای سیاست‌گذاری، تدوین راهبردها و راهکارهای مناسب برای دستگاه‌های علمی و اجرایی کشور جهت تصمیم‌گیری‌های صحیح سازنده در تعامل با فرایند جهانی شدن و با هدف اطلاع‌رسانی به مخاطبین و رقم‌زدن به مباحث جهانی شدن در حوزه‌های سیاسی، حقوقی، اقتصادی، زیست‌محیطی، فرهنگی، اجتماعی و ارتباطی و نیز تقویت ادبیات علمی و پژوهشی کشور در زمینه‌های علمی و پژوهشی، اقدام به نشر اثر حاضر نموده است، با این امید که گامی متواضعانه در مسیر آگاه‌سازی جامعه علمی و دانشگاهی کشور نسبت به این موضوع مهم بردارد.

در اینجا بر خود لازم می‌دیدم از تلاش‌های ارزنده‌ی مسئولان و کارشناسان معاونت آموزشی و پژوهشی مرکز که فعالیت‌های درخور توجهی را برای آماده‌سازی این اثر جهت چاپ و انتشار بجا آورده‌اند، قدردانی و سپاسگزاری نمایم. امید است کتاب حاضر مورد استقبال دانشجویان، دانش‌پژوهان و دانشگاهیان ارجمند قرار گیرد و زمینه‌ساز تعامل فزاینده‌ی مرکز با نخبگان علمی و مراکز تحقیقاتی و آموزشی کشور گردد.

ایرجا معیری

رئیس مرکز ملی مطالعات جهانی شدن

فهرست

۱۳	مقدمه و بیان
۱۵	فصل اول - جهانی شدن (تعاریف، مفاهیم و قضایا)
۱۷	تعاریف جهانی شدن
۱۹	تاریخچه جهانی شدن
۲۱	مفاهیم جهانی شدن
۲۳	جهانی شدن: توسعه و فقر
۳۳	فصل دوم - نظریه‌های جهانی شدن
۳۳	نسل اول
۳۴	نسل دوم
۳۵	نسل سوم
۳۶	علل جهانی شدن
۳۶	(۱) عقل‌گرایی
۳۷	(۲) سرمایه‌داری
۳۷	(۳) نوآوریهای تکنولوژیکی
۴۰	بررسی فعالیت‌های جهانی
۵۵	ظهور یک تصور جهانی: دوره پیش از قرن هجدهم
۵۷	مرحله آغاز جهانی شدن؛ دهه ۱۸۵۰ تا دهه ۱۹۵۰
۵۸	جهانی شدن کامل: دهه ۱۹۶۰ تا امروز
۵۸	جهانی سازی چیست؟

۶۴	جهانی‌شدن در نظریه‌های اجتماعی معاصر.....
۷۰	چالش‌های هنجاری پیش روی جهانی‌سازی.....
۷۷	فصل سوم - واقعیت‌های جهانی‌شدن.....
۷۹	جهانی‌شدن و پیامدهای آن
۷۹	الف) جهانی‌شدن و ویژگی‌های آن.....
۸۱	ب) زمینه‌های شکل‌گیری و گسترش پدیده جهانی‌شدن.....
۸۲	ج) پیامدها و نتایج جهانی‌شدن در حوزه‌های فرهنگ، سیاست و اقتصاد
۸۶	ریختن جهانی‌شدن
۹۲	امواج ادوار مناسبات جهانی‌شدن
۹۳	جمع‌بندی
۹۳	اسلام، جمهوری اسلامی و مناسبات جهان آینده
۱۰۳	فصل چهارم - مهم‌ترین نظریه‌های جهانی‌شدن.....
۱۰۳	سن سیمون.....
۱۰۴	کارل مارکس
۱۰۵	اگوست کنت
۱۰۶	امیل دورکیم.....
۱۰۷	ماکس وبر
۱۰۷	نظریه‌های معاصر
۱۰۷	دیوید هاروی
۱۰۹	فرانسیس فوکویاما
۱۱۰	آنتونی گیدنز
۱۱۱	یورگن هابرماس
۱۱۴	مارتین آلبرو
۱۱۵	رونالد رابرتسون
۱۱۹	نصر حامد ابوزید
۱۲۲	مارشال مک لوهان

دیوید هلد	۱۲۳
لش و اوری	۱۲۴
آنتونی مک گرو	۱۲۵
اولریش بک	۱۲۶
باری آکسفورد	۱۲۷
اسکیلر	۱۲۷
پارسونز	۱۲۸
والرشتاین	۱۲۸
فصل پنجم دیدگاه‌های رایج در مورد جهانی‌شدن	۱۳۳
(۱) دیدگاه جامعه‌شناسی جهانی‌شدن	۱۳۳
(۲) دیدگاه لیبرالیستی	۱۳۳
(۳) دیدگاه مارکسیستی	۱۳۵
الف) فرهنگ مدرن به مثابه فرهنگ جهانی	۱۳۵
ب) فرهنگ مصرفی به مثابه فرهنگ جهانی	۱۳۷
ج) فرهنگ پست‌مدرن به مثابه فرهنگ جهانی	۱۴۰
د) جهان - محلی‌گرایی به مثابه فرهنگ جهانی	۱۴۵
جمع‌بندی	۱۴۷
ابعاد جهانی‌شدن	۱۴۷
جهانی‌شدن در بُعد سیاسی	۱۴۸
(۱) قلمرو و سرزمین	۱۴۸
(۲) شهروندی و تابعیت	۱۴۸
(۳) حاکمیت	۱۵۱
پیامدهای جهانی‌شدن سیاست	۱۵۶
(۱) زمینه‌های حقوقی	۱۵۶
(۲) زمینه‌های سیاسی	۱۵۷

فصل ششم - جهانی شدن و سیاست‌های جهانی.....	۱۶۱
جهانی شدن و دموکراسی.....	۱۶۲
دموکراسی گفت‌وگویی در عصر جهانی شدن.....	۱۶۸
دموکراسی گفت‌وگویی گیدنز.....	۱۶۹
تحولات جهانی و حقوق بشر.....	۱۷۰
الف) احترام به حقوق بشر در منشور ملل متحد.....	۱۷۲
ب) اعلامیه جهانی حقوق بشر.....	۱۷۲
ج) میثاق حقوق مدنی و سیاسی.....	۱۷۳
د) میثاق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی.....	۱۷۳
ه) پر تکرار الحاقی به کنوانسیون منع شکنجه و سایر مجازات‌ها یا رفتارهای بر پایهٔ مذهب، نژاد، زبان، عقیده، ملیت، غیر انسانی و تحقیرآمیز.....	۱۷۴
جهانی شدن و امنیت.....	۱۷۴
ویژگی‌های امنیت.....	۱۷۵
تحول مفهوم امنیت.....	۱۷۶
صلح.....	۱۷۷
یکپارچگی زیست محیطی.....	۱۷۸
امرار معاش.....	۱۷۹
ثبات مالی.....	۱۸۰
اشتغال.....	۱۸۱
شرایط کار.....	۱۸۲
هویت.....	۱۸۲
انسجام اجتماعی.....	۱۸۳
دانش.....	۱۸۳
صلح جاودان.....	۱۸۴
جهانی شدن در بُعد اقتصادی.....	۱۸۶
آثار جهانی شدن بر اقتصادهای ملی.....	۱۸۹

عناصر جهانی‌شدن اقتصاد	۱۹۸
الف) جهانی‌شدن تجارت	۱۹۹
ب) جهانی‌شدن تولید	۱۹۹
ج) رشد سرمایه‌گذاری خارجی	۲۰۰
د) جهانی‌شدن فناوری	۲۰۱
جهانی‌شدن اقتصاد و دولت‌ها	۲۰۱
جایگاه جهانی ایران در اقتصاد جهانی	۲۰۵
نقش سازوکارهای جهانی اقتصادی در جهانی‌شدن	۲۰۶
سازمان تجارت جهانی و جهانی‌شدن اقتصاد	۲۰۹
فصل هفتم - جهانی‌شدن در بُعد فرهنگی	۲۱۵
جهانی‌شدن و سیاست‌های فرهنگی	۲۱۶
سیاست فرهنگی	۲۱۷
جهانی‌شدن فرهنگ	۲۱۷
نقش ارتباطات در جهانی‌شدن فرهنگ	۲۱۸
سیاست‌های فرهنگی جهان سوم	۲۱۹
هویت فرهنگی و ملی	۲۲۱
هویت‌یابی فرهنگی در عصر جهانی‌شدن	۲۲۲
هویت‌یابی ملی در دنیای امروز	۲۲۳
سیر هویت‌یابی فرهنگی، دینی و اخلاقی	۲۲۴
جهانی‌شدن و هویت‌یابی دینی	۲۲۵
جهانی‌شدن و فرهنگ	۲۲۶
فرهنگ جهانی و فرهنگ بومی	۲۲۷
دلایل گسترش سیر جهانی‌شدن فرهنگ	۲۳۰
جمع‌بندی	۲۳۱
تحولات فرهنگی با رهیافتی انسانی	۲۳۱
نسبیت فرهنگی	۲۳۲

۲۳۲.....	نبردها و تهاجمات جدید فرهنگی
۲۳۴.....	مخالفت و موافقت با جهانی شدن فرهنگ
۲۳۵.....	جهانی شدن و فرجام جهان اسلام
۲۳۶.....	شبکه‌های اجتماعی مجازی و فرهنگ
۲۳۹.....	فصل هشتم - جهانی شدن در بُعد فنی
۲۴۰.....	شبکه‌های اطلاعاتی و ارتباطی
۲۴۴.....	آرژین موج جهانی شدن: انقلاب ارتباطات و اطلاعات
۲۴۴.....	برین راه‌های ارتباطی و شاه‌راه‌های اطلاع‌رسانی جهانی
۲۴۵.....	فقر اطلاعاتی
۲۴۶.....	ارتباطات و توسعه در عصر جهانی شدن
۲۴۷.....	وسایل ارتباط جمعی و کار بردهایشان
۲۴۷.....	رسانه‌های محلی و تنوع فرهنگی
۲۴۸.....	افکار عمومی، بومی، ملی و جهانی
۲۵۱.....	فصل نهم - دستاوردهای جهانی شدن
۲۵۴.....	آثار جهانی شدن
۲۵۸.....	آثار مثبت جهانی شدن
۲۵۸.....	کاهش خطر جنگ‌های جهانی
۲۵۹.....	حفظ حقوق اقلیت‌ها
۲۵۹.....	برنامه‌ریزی در سطح جهانی
۲۶۰.....	آثار منفی جهانی شدن
۲۶۰.....	بحران دولت ملی
۲۶۱.....	تسلط فرهنگ غربی
۲۶۲.....	تضعیف دموکراسی
۲۶۳.....	رشد فرقه‌گرایی و قومیت
۲۶۵.....	منابع

مقدمه مؤلفان

در دو دهه گذشته، به روش‌نخانه جامعه کتابخوان کشورمان به‌طور اعم و دانشگاهیان و دانشوران آن به‌طور انحصاری شاهد طرح و گسترش مکتوب مباحث و مسائل مربوط به جهانی‌شدن در قالب مجله‌ها و تألیفات متنوعی بوده‌اند. این آثار که به لحاظ کمی و کیفی طیف وسیعی را در بر می‌گیرند، همچنان رو به فزونی‌اند و حکایت از توجهی درخور به پدیده‌های «عالمی» می‌راند. روزآمد و درعین‌حال مبهم، پیچیده و در یک کلام سهل و ممتنع، این «جهانی‌شدن» جهانی‌سازی و جیستی و چیرایی و چگونگی آن. نگاهی به منابع این بحث از زبان فارسی، اعم از ترجمه‌ها یا تألیفات - که این‌ها نیز خود عمدتاً بر منابع خارجی مبتنی‌اند - و به‌ویژه مأخذ و کتاب‌شناسی‌های پایانی این آثار در بخش منابع خارجی نشانگر ژرفا و گستره مباحثات و مجادلاتی است که در رد یا قبول پدیده/فرآیند جهانی‌شدن/جهانی‌سازی با حرارت هرچه تمام‌تر در سطوح گوناگون جوامع ساری و جوشان است. باز همین مأخذشناسی حاکی از آن است که بحث، گرچه در تاریخ و فرهنگ مغرب، ریشه‌دار است، اما به جرأت می‌توان گفت که این ریشه از همان آغاز از سوی متفکران و دانشوران ممالک در حال توسعه یا اندک توسعه‌یافته نیز همپای غریبان آبیاری شده‌است؛ جهانی‌شدن دست‌کم در بخش نظری و چالش‌های مربوط به توصیف، تبیین و تفسیر، خود به واقع جهانی شده‌است.

اثر حاضر، که بیش و پیش از هر چیز وامدار مباحث و آثار فراوان داخلی و خارجی

مربوط به جهانی شدن است و به واقع اثری تألیفی به شمار می‌رود، کوشیده است تا با پیش چشم داشتن سطح و طیف گسترده‌ای از مخاطبان که محدود به مجامع تخصصی و آکادمیک نباشند، روایتی جامع و عمومی از مسائل گوناگون مربوط به جهانی شدن به دست دهد تا پایه‌ای قرار گیرد برای ورود و استفاده از مباحث تخصصی‌تر و آثار دشوارتر این حوزه مطالعاتی. از همین رو، در این اثر به آرا و داوری‌های خاص و مدنظر مؤلفان اشاره‌ای نشده و پرداختن به آنها به فرصت و مجای دیگر موکول شده است.

www.ketab.ir